

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОРΟΣЛИХ

У статті проаналізовано тенденції освіти дорослих, висвітлено їх вплив на оновлення професійної підготовки фахівців та безробітних. З'ясовано, що визначені тенденції зумовлені глобальними процесами в світі, проблемами людства, підвищенням ролі освіти в розвитку суспільної свідомості й професійному становленні сучасного конкурентоспроможного фахівця та мають бути враховані при розробці стратегії й тактики модернізації вітчизняної системи професійної підготовки дорослого населення.

Ключові слова: дорослі, економічно активне населення, освіта дорослих, професійна освіта, професійна підготовка, тенденції.

Глобалізація, поява високотехнологічного обладнання зумовлюють необхідність розвитку системи професійної підготовки, що адаптована до сучасних соціально-економічних реалій. Стрімкий технологічний розвиток посилює значення освітнього та професійного чинників у підвищенні конкурентоспроможності національних економічних систем. Роль професійної освіти у формуванні національної конкурентоспроможності постійно зростає.

Розвиток освіти дорослих дає змогу виявити проблеми, що існують сьогодні у сфері професійної підготовки: між сучасним уявленням про професійну підготовку та традиційним розумінням процесу підвищення професійної компетентності зазначених категорій дорослого економічно активного населення; між необхідністю ліквідації сформованих освітніх стереотипів і зміною поглядів на оновлення професійної підготовки.

Сучасні вимоги виробництва потребують від фахівця цілеспрямованих, системних зусиль щодо подолання сформованих традиційною професійною освітою стереотипів і підходів до підвищення власної професійної компетентності. Розгляд цих питань, їх обґрунтування знаходимо в працях вітчизняних педагогів (С. У. Гончаренко, О. А. Дубасенюк, І. О. Ігнатюк, В. Г. Кремень, О. М. Пехота та ін.).

Концептуальні засади професійної підготовки фахівців у вищій школі проаналізовано в працях А. М. Алексюка, В. І. Бондаря, Л. Б. Лук'янової, Л. І. Міщик, В. А. Семиченко, А. В. Хуторського та ін. Особливості системи професійного навчання незайнятого дорослого населення висвітлено в наукових працях Н. І. Бідюк, Л. М. Капченко, Ю. М. Маршавіна, В. Є. Скульської та ін.

Проблемі підвищення кваліфікації фахівців у системі післядипломної освіти присвячені дисертаційні роботи А. І. Кузьмінського, В. Е. Лунячек, В. В. Олійника, Н. Г. Протасової, Т. І. Сущенко. Праці вітчизняних учених забезпечили визначення змісту фахової підготовки, форм, методів та засобів їх реалізації, характеристику різних аспектів процесу формування професійних і особистісних якостей фахівців на всіх етапах професійного становлення.

Водночас нами не виявлено праць, в яких би було розкрито проблеми й тенденції професійної підготовки дорослого економічно активного населення. Недооцінювання спрямованості змісту підготовки та підвищення кваліфікації дорослих негативно позначається на рівні їх конкурентоспроможності в сучасних умовах ринку праці. Це зумовлює необхідність посилення уваги до оновлення вітчизняної системи професійної підготовки.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сучасних тенденцій професійної освіти як передумов оновлення й удосконалення професійної підготовки дорослих.

У сучасних умовах ринку праці спостерігаються тенденції до змін у сфері професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрового потенціалу підприємств, організацій і установ. Підготовка дорослого економічно активного населення, здатного до освоєння та впровадження інновацій для високотехнологічних і наукоємних виробництв є основним результатом модернізації освітнього професійного процесу.

В економічній теорії та практиці управління персоналом вітчизняний науковець В. А. Савченко економічно активне населення розглядає як частину населення, яка пропонує свою працю для виробництва товарів і надання різноманітних послуг [4]. Зазначимо, що кількісно економічно активне населення складається із зайнятих і безробітних, які на цей момент не мають роботи, але бажають її одержати. Тому система професійної підготовки дорослих повинна не тільки адекватно відповідати соціально-економічним, політичним і культурним змінам в Україні, а й здійснювати свою діяльність на основі короткотермінового та довгострокового прогнозування показників зайнятості населення.

Відомо, що основним капіталом сучасного суспільства є якісно навчені й технологічно підготовлені кваліфіковані фахівці, які готові до пошуку та освоєння нової інформації, постановці проблем і прийняття ризикованих рішень, розробки та впровадження інновацій у секторі виробництва й соціальній сфері. У зв'язку із цим посилюються особистісна та суспільна значущість професійної підготовки дорослих. Професійна підготовка стає механізмом розвитку особистості, а отже, і суспільної свідомості загалом; значущим чинником соціального та економічного прогресу.

Теоретичний аналіз праць зарубіжних і вітчизняних науковців дав змогу виокремити дві групи основних тенденцій, які визначають актуальність і необхідність модернізації вітчизняної системи професійної підготовки дорослих:

1) позаосвітні тенденції, зумовлені глобальними процесами в світі й проблемами людства, світовими соціальними та економічними тенденціями, соціокультурною й виробничою ситуацією на рівні країни. До них належать посилення конкурентної боротьби країн за лідерство, загострення глобальних проблем людства, темпи науково-технічного прогресу, динаміка ринку праці, становлення суверенних держав, глобалізація (в економічному та політичному розумінні), регіоналізація й децентрація;

2) власне освітні тенденції, що визначаються сучасними тенденціями розвитку освіти у світі та окремих регіонах, посиленням ролі освіти в розвитку суспільної свідомості й суспільства, особливостями розвитку науково-дослідних освітніх комплексів і їх унікальною місією в забезпеченні соціального та науково-технічного прогресу [1].

Вважаємо, що до них ще слід зарахувати масовість вищої професійної освіти, перетворення освіти на сферу послуг, комп'ютеризацію освітнього процесу, проблему знаходження висококваліфікованих педагогічних кадрів.

Вищевказані тенденції необхідно враховувати при розробці стратегії й тактики модернізації вітчизняної системи професійної підготовки економічно активного населення.

На нашу думку, до тенденцій, які висувають нові вимоги до вітчизняної професійної підготовки дорослих, слід зарахувати такі:

1. Посилення глобалізації, що пов'язано з незворотним вільним рухом культурних та інформаційних потоків людей, капіталів, ресурсів й універсалізацією науково-технічного прогресу. Глобалізація зумовлює процеси взаємозалежності (подій, явищ, проце-

сів, що відбуваються в світі) і становлення світу як єдиної системи взаємопов'язаних держав, що взаємодіють. На сучасному етапі відбувається перехід від глобального класово-ідеологічного до конструктивного глобально взаємодіючого протистояння, що означає складний процес налагодження міжнародної співпраці. Завдяки розвитку інформаційних і комунікаційних технологій відбувається розмивання національних кордонів, створюється на світовому рівні незалежна територія для взаємодії, співробітництва, поширення інформації та знань. Так формується глобальна система знань, яка об'єднує культури різних народів, охоплює економіку й політику, науку, освіту [2].

2. Перехід до інформаційного суспільства, економіки, заснованої на знаннях, розширення світової інформаційної системи. Індустріальна революція в другій половині ХХ ст. ознаменована переходом від індустріального до постіндустріального суспільства. Рівень соціально-економічного розвитку сучасних постіндустріальних країн більшою мірою, ніж аграрних і промислових товариств минулих століть, визначається поширенням і розробкою інформації та знань [2]. Зазначимо, що перехід до інформаційного суспільства тягне за собою кардинальні зміни в усіх сферах.

3. Прискорення темпів науково-технічного прогресу, розширення світової інформаційної системи. У динамічно мінливому світі в умовах інтенсивного розвитку науки, виробництва, глобального поширення інформаційних і комунікаційних технологій відбувається скорочення термінів поновлення наукової інформації до 3–5 років, а в деяких галузях, наприклад у біотехнологіях, інформаційних системах – до 1–2 років [1]. Така тенденція, на нашу думку, є важливою підставою для визнання провідної ролі професійної освіти в ХХІ ст.

4. Економічна та соціально-культурна регіоналізація. Вона визначається як протилежна тенденція процесу глобалізації й спрямована на дезінтеграцію великих товариств з метою збереження сформованих виробничих відносин, самобутності культурних просторів, національно-культурної ідентичності населення великих територій [1].

Отже, при визначенні шляхів модернізації національної професійної освіти необхідно враховувати регіональні аспекти підготовки дорослих до виконання професійних функцій у виробничому середовищі.

Поряд із соціокультурними позаосвітніми тенденціями, зумовленими світовими процесами, відзначимо тенденції, які, на думку видатних вітчизняних науковців Н. Г. Ничкало, Л. Б. Лук'янової, Ю. М. Маршавіна, впливають на розвиток професійної підготовки дорослих в окремій країні. Такими тенденціями, характерними для України, є:

1. Становлення України як суверенної держави. Для України та інших постсоціалістичних країн СНД, Східної Європи завдання будівництва суверенної держави із соціально орієнтованою ринковою економікою, процес становлення демократичного, громадянського суспільства висувають нові вимоги й підходи до соціального виховання та освіти дорослих. Зауважимо, що найважливішим завданням формування громадянина, що вміє усвідомлено та відповідально реалізовувати свої права і обов'язки відповідно до загальнолюдських цінностей та морально-правових норм, що діють у соціумі. У зв'язку із цим, на наш погляд, виникає необхідність обґрунтування нових підходів до вдосконалення освітнього процесу дорослого населення, що забезпечують набуття громадянами соціального досвіду через розвиток культури соціальної комунікації, правової грамотності, інформаційної компетентності тощо.

2. Динаміка ринку праці. Україна, як і більшість країн Європи та світу, включена в глобальний ринок праці, на якому посилюється об'єктивно зростаюча потреба використання багатонаціональних кваліфікованих кадрів.

3. Специфіка навчання дорослих, які втратили роботу. Економічний стан країни, сучасні ринкові відносини призвели до появи соціального явища – безробіття, що й зумовило появу нових підходів до професійної освіти безробітних [5].

Висновки. Таким чином, нами теоретично проаналізовано тенденції освіти дорослих як передумови оновлення й удосконалення вітчизняної професійної підготовки дорослого економічно активного населення. До зазначених тенденцій належать власне освітні та позаосвітні, зумовлені глобальними процесами в світі, проблемами людства, підвищенням ролі освіти в розвитку суспільної свідомості і професійному становленні сучасного конкурентоспроможного фахівця.

У подальшому доцільним є вивчення ефективності професійної підготовки безробітних і фахівців в умовах вітчизняних навчальних закладів.

Список використаної літератури

1. Болонський процес у фактах і документах / [упор. М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук та ін.]. – Київ ; Тернопіль : Вид-во МДПУ ім. Гнатюка, 2003. – 52 с.
2. Бруннер Х. Глобализация, образование и революция в технологии / Х. Бруннер // Перспективы. – 2001. – Т. 31. – № 3. – С. 9–26.
3. Лук'янова Л. Б. Провідні особливості навчання дорослих / Л. Б. Лук'янова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. – Київ ; Ніжин : Вид-во ПП Лисенко М. М., 2009. – Вип. 1. – С. 72–79.
4. Савченко В. А. Професійне навчання економічно активного населення віком старше 45 років / В. А. Савченко // Соціально-трудові відносини: теорія та практика : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України ; ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана” ; гол. редкол. А. М. Колот. – 2012. – № 1 (3). – С. 41–48.
5. Соціально-педагогічна діяльність в умовах трансформації суспільства: теоретичні та прикладні проблеми : монографія / С. П. Архипова, Т. М. Десятов, І. І. Курляк та ін. ; за заг. ред. С. П. Архипової. – Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2014. – 235 с.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2014.

Волярская Е. С. Современные тенденции профессиональной подготовки взрослых

В статье проанализированы тенденции образования взрослых, освещено их влияние на процесс профессиональной подготовки специалистов и безработных. Выяснено, что определенные тенденции обусловлены глобальными процессами в мире, повышением роли образования в развитии общественного сознания и профессиональном становлении современного конкурентоспособного специалиста и должны быть учтены при разработке стратегии и тактики модернизации отечественной системы профессиональной подготовки взрослого населения.

Ключевые слова: *взрослые, экономически активное население, образование взрослых, профессиональное образование, профессиональная подготовка, тенденции.*

Voliarska E. Modern Tendencies of Professional Training of Adults

The article discusses the features of the organization of professional training of adults, the essence, the goal of readiness to increase professional competence in vocational adult education. The contemporary adult education is characterized by interactions with the environment are the factor of internal self-organization, promote the self-organization, its subsystems and a condition for the evolution of the education system.

The professional training is one of the current tools to improve the quality of labor potential and helping to reduce unemployment. The main objectives of vocational training is the acquisition and improvement of professional knowledge and skills of a person in accordance with its mission and capabilities, providing an appropriate level of professional qualification for professional and competitiveness in the labor market.

The professional training gives the experience of establishing contacts, interdependent ideological and conceptual relations with the world (culture, nature), people and a person himself

is the experience of dialogic cognitive activity, social communicative relationships and self cognition. The problem the professional training in educational institutions, especially with regard to definition of criteria and indicators, is always in sight of local scholars and practitioners.

The vocational learning is one of the ways to increase the professional competence of experts, which takes into account the psychological characteristics and patterns of teaching more in adult education.

In the future study of see the tendencies of development professional training of adults in the conditions of the competence approach.

Key words: *adults, economically the active population, adult education, vocational education, professional training, trends.*